



2022-09-13  
Dnr: S2022/01621

Socialdepartementet  
s.remissvar@regeringskansliet.se  
s.sof@regeringskansliet.se

## Yttrande över slutbetänkandet: ”*Handlingsplan för en långsiktig utveckling av tolktjänsten för döva, hörselskadade och personer med dövblindhet*”, (SOU 2022:11)

### Inledning:

Yrkesföreningen Socionomer för Döva och Hörselskadade (YSDH, [www.ysdh.se](http://www.ysdh.se)) är en förening där socionomer verkar för att stärka socionomernas delaktighet och utveckling inom döv/hörselområdet samt för att individen ska få professionella bedömningar och insatser utifrån en helhetssyn. Vi verkar även för att döva och hörselskadade och personer med dövblindhet ska få rätt tillgång till professionellt stöd utifrån socionomens roll i många olika sammanhang. I det ligger även intresset i att samhällsfunktionerna ska fungera bra för de individer som är döva och hörselskadade som kommer till oss yrkesverksamma på olika sätt.

### Allmänt om betänkandet:

Det är positivt att det äntligen kommit ett förslag ut på remiss, och att processen går framåt med mål med att reformera tolktjänsten. Det är viktigt att öka döva, hörselskadade och personer med dövblindhets deltagande i samhällslivet. Det har varit flera utredningar på 15 år, och det är dags för förändringar. Det är dock så att det finns förslag som inte riktigt är i nivå med vad som skulle behövas förändras.

Vi har gått igenom slutbetänkandet och har några punkter som vi väljer att lyfta, och det är viktigt att tänka på att om tolktjänsten inte kan klara av att möta behoven som finns så skapar det stigmatisering. Risken finns att döva kan få sämre förutsättningar till delaktighet på arbetsmarknaden och i samhället. Deras möjligheter till egen försörjning och socialt liv riskerar att försämrats avsevärt om tolktjänsten inte fungerar. Det är av största vikt att det finns en tolktjänst som fungerar och har ett tydligt uttalat samhällsansvar, först då kan döva vara delaktiga på lika villkor i alla sammanhang.

## Våra synpunkter:

### Särskilt om barns och ungas tolkbehov (5.4)

Barn och ungdomars behov av tolk till sociala aktiviteter på obekväma tider behöver prioriteras så att de kan delta på samma villkor som barn utan funktionshinder.

Barn behöver också tolkar som kan anpassa nivån till barnens behov.

Det är angeläget att hörselvården bättre informerar och förstår nyttan av teknik i kombination med teckenspråk beroende på vilken hörselmiljö barnet befinner sig i.

För de vars behov av teckenspråk eller tecken som stöd (TSS) uppstår eller upptäcks först i vuxen ålder behöver utbildningsplatser ses över.

### Samordnad bokning och en ingång hänger nära samman med frågan om huvudmannaskap (6.3.2) och Samordning av övrig tolktjänst för döva, hörselskadade och personer med dövblindhet (7.5)

Vi välkomnar förslaget att ha en gemensam bokningsingång för all tolksamordning.

Eftersom det splittrade huvudmannaskapet i viss utsträckning att kvarstå befarar vi att det fortsatt kommer åligga tolkbeställaren att beskriva och reda ut oklarheter kring betalningsansvar när flera instanser ska ansvara för olika typer av tolkningar och hade föredragit att all tolkning handlades av en myndighet och en samlad statlig finansiering.

Vi ser även behovet att sprida information om hur tolkar bokas både inom utbildningsväsendet och sjukvården.

### Delaktighet vid utformning och genomförande av tolktjänst (7.4.1)

Det är av stor vikt att man i hela landet kan få tolk på plats om individen så önskar samt själv kunna önska tolk. Detta för att kunna säkerställa att individen får sin medbestämmanderätt och inflytande i hur hen vill använda tolk.

Vi oroas över att det finns en övertro på tekniken. Även om tillgången till tolk ökas genom digital teknik, riskerar det att äventyra patientsäkerheten. Det finns alltför stor brist i tekniken för att den ska fungera på ett effektivt och säkert sätt när det kommer till teckenspråkstolkning och delaktighet. En tolk på distans finns till exempel inte med i väntrummet för att förmedla när det är Din tur. Gruppen äldre och funktionshindrade har svårare att hänga med i den digitala utvecklingen.

YSDH inser att innovationen är stor vad gäller AI-teknik och att den utvecklas fort inom många olika områden. Men här är det viktigt att tänka på att talad

svenska och svenskt teckenspråk är två olika språk med olika grammatik, språkuppbyggnad och syntax. Det gör att en eventuell översättning blir mycket komplicerad, om inte omöjlig. Vi rekommenderar inte denna lösning som en del av underlaget för tolktjänsten.

I och med att Sverige digitaliseras alltmer, uppmärksammas det brister i tillgänglighet. Det finns idag inga möjligheter att bli uppringd via 1177 om det ska vara en tredje part inblandad, dvs en teckenspråkstolk. Detta på grund av att 1177 bygger på personuppgifterna och att man ska logga in med sitt bank-id. Det finns idag ingen lösning för att ha en teckenspråkstolk inloggad i ett videomöte via 1177 då tolken inte kan logga in med personnummer i en annan individs 1177. Här brister tekniken alltför mycket för att det ska vara genomförbart.

#### **Viss ledsagning ska ingå i tolktjänst för personer med dövblindhet (7.4.2)**

Vi välkomnar förslaget att tolkuppdraget vid dövblindtolkning innefattar språktolkning, syntolkning där även socialhaptiska signaler kan användas samt ledsagning. Det är viktigt för personer med dövblindhet att det blir en tydlig koppling mellan dessa olika moment. Just för att då ökar delaktigheten och inkluderingen. Men det är kontraproduktivt att begränsa ledsagningen vid dövblindtolkningen. Det skulle stärka de utmaningar för tolkanvändare och de gränsdragningsproblem mellan huvudmän som beskrivs i 5.2.3 och 5.3.2. Vi håller med om att stödet vid förflyttning vid dövblindtolkning är kvalificerat eftersom det innehåller både syntolkning och tolkning av vad som sägs och på grund av det skiljer sig från andra ledsagarinsatser. Därför avstyrker vi att det ska finnas en begränsning inskriven i kommande lagstiftning.

#### **En ny insats om bidrag till tolk för döva, hörselskadade och personer med dövblindhet (8.2) i kombination med Bidragets storlek (8.2.4)**

Vi välkomnar beslutet att höja beloppet på antal tolktimmar i arbetslivet men anser att kostnaden för tolk aldrig borde ligga på den enskilde arbetsgivaren. Kostnaden bör ligga på staten, först då blir det jämställt i arbetslivet.

Bidraget för arbetslivstolkning bör utformas som en timbank. Det innebär att bidraget beräknas i timmar i stället för i pengar. Anledningen till detta är att två personer som har lika stort behov av tolktimmar i ett sådant system inte behandlas likvärdigt sett till att utfallet leder till att de får samma antal tolktimmar. I stället kan två personer som får samma belopp i bidrag, i praktiken få olika antal tolktimmar. Detta beror helt enkelt på att deras arbetsgivare haft varierande framgång i att förhandla fram timpriser med tolkföretag. En timbank skulle möjliggöra en mer rättvis fördelning av resurserna, eftersom de som behöver fler tolktimmar skulle kunna få dem, oavsett om deras arbetsgivare har möjlighet att förhandla fram ett förmånligt timpris eller inte.

Vi välkomnar förslaget att indexreglera bidraget för tolk och att bidraget ska kunna användas till alla situationer i arbetslivet.

YSDH oroas dock över att bidraget inte kommer räcka till alla utan att döva/hörselskadade och dövblinda riskerar att utestängas från högre tjänster, vidareutbildning samt karriärmöjligheter.

### **Andra bestämmelser som gäller för insatsen (8.2.5) och Uppföljning och utvärdering av den nya insatsen (8.2.7)**

Vi avstyrker förslaget att det inte ska vara möjligt att överklaga negativa beslut från Arbetsförmedlingen och välkomnar förslaget att utvärdera insatsen efter 3 år.

### **Närmare om hur Arbetsförmedlingens administrativa process kan utformas (8.2.6)**

Vi vill betona att tolkbehövande inte ska behöva vara inskrivna på Arbetsförmedlingen under kriteriet "nedsatt arbetsförmåga" för att få tillgång till tolk i arbetslivet. Det är en principiellt viktig fråga. Begreppet "nedsatt arbetsförmåga" är kränkande då döva i många jobb klarar sig minst lika bra som alla andra. Dövhet är ingen orsak till nedsatt arbetsförmåga. Det är däremot en språklig fråga. Det bör vara baserat på språk i stället för arbetsförmåga.

Vi tillstyrker förslaget att förenkla och effektivisera Arbetsförmedlingens processer.

Vi anser dock, som Tolktjänstutredningen från 2011 föreslog; att huvudansvaret för tolktjänsten skulle samlas hos en statlig aktör i form av en ny tolk-tjänstmyndighet som ansvarar för all tolkning för döva/hörselskadade och dövblinda vore en lämpligare och effektivare lösning.

### **Översyn om ett samlat tolkstöd i utbildning för vuxna (9.3)**

Vi stöder förslaget att se över möjligheterna att samla tolkresurser för vuxenutbildning. Möjligheten för tolkanvändare att delta i Komvux på lika villkor och på egna meriter har försumrats under många år. Detta är en djupt otillfredsställande ordning, särskilt med tanke på att även döva personer borde ha möjlighet att komplettera sina kvalifikationer. Utredningen har på ett korrekt sätt identifierat ett mycket allvarligt problem här som vi håller med om att det måste åtgärdas. Det blir allt vanligare med privat utbildning som finansieras med en kursavgift utan offentligt stöd, och detta sätter press på individer att ta ansvar för sin egen kompetensutveckling för att förbli relevanta på arbetsmarknaden. Detta kan bli kostsamt, särskilt om man tar hänsyn till tolkkostnader, och det är något som måste beaktas när man tar itu med frågan.

### **Den obokade distanstolkningen med teckenspråkstolk ska långsiktigt säkerställas (10.2)**

YSDH stöder förslaget om att säkerställa den långsiktiga finansieringen av obokad distanstolkning med teckenspråkstolk via förmedlingstjänsten för bildtelefoni. Detta är ett viktigt komplement till den ordinarie tolktjänsten. Det finns dock en risk för godtycklighet om tolken i förmedlingstjänsten bestämmer om ett möte är för strukturerat som i så fall medför till att samtalet inte genomförs och tolkanvändaren utelämnas. Detta drabbar också tolken som tvingas ta på sig rollen som beslutsfattare, trots att både Bildtelefoni.nets och tolkarnas uppdrag är att opartiskt förmedla det som sägs mellan parter i ett samtal.

### **Ökad jämlikhet och träffsäkerhet i arbetsmarknadspolitiska åtgärder (13.1.1)**

Vi välkomnar förslaget att se över den ojämställdhet i arbetslivet som drabbar funktionshindrade i allmänhet och kvinnor i synnerhet.

### **Ökat nationellt stöd till våldsutsatta kvinnor med dövhet, hörselskada eller dövblindhet (13.1.3)**

Vi välkomnar även förslaget att en myndighet ska utreda hur stödet till våldsutsatta döva, dövblinda och hörselskadade kvinnor kan stärkas och organiseras nationellt och ser behovet av att sprida kunskapen om den utsatthet de inom sin minoritetsgrupp riskerar utsättas för.

### **Ökad kunskap om barns och ungas erfarenheter och behov av tolktjänst (13.2.1)**

Vi välkomnar att barnens rätt till tolk för ett liv på samma villkor som andra så att barnkonventionen följs men tror att frågan skulle kunna lyftas utan att man behöver särskilja vardagstolkning och arbetslivstolkning. Vi tror i stället att en gemensam instans för all tolkning skulle underlätta för alla berörda.

Vänliga hälsningar

Yrkesföreningen Socionomer för Döva och Hörselskadade



Malin Andersson  
Ordförande

